

IRODALMI ÉRTESITŐ.

Unitárius Egyháztörténeti Adatok. (1619—1866) A Széki gróf Teleki-nemzetség marosvásárhelyi levéltárából kiadja ifj. *Biás* István levéltáros. A bevezetést írta *Kelemen* Lajos főgymn. tanár. Marosvásárhely, 1910. XIV+255 l. Ára 7 korona. Hasznos munkát végzett Biás, mikor e könyvben közreadott oklevelek publikálására vállalkozott. Maguk az adatok ugyan nem mind egyenlő értékűek; az egész egyházra mint statusra aránylag kevés adalék vonatkozik, azok sem nagyon fontosak. Inkább az egyházközségek és az unitárius családok történetirója fogja hálával forgatni művét. Czimül is találabb lett volna ezt írni: unitárius családtörténeti adatok. Mind e megjegyzések azonban keveset vonnak le a könyv értékéből. „A multhoz színeket ad, a hézagokat pótolja, egyházunk vezető embereire adatokat szolgáltat s figyelmeztet arra, hogy ha a kiadó a keze alatt álló egy levéltárban önzetlen lelkesedéssel elvégezte egyházunk története érdekében a kutató munkát: előttünk áll ugyanezel érdekében minden téren a további kutatás kötelessége” — írja találón *Kelemen* Lajos.

Tartalom szerint a XVII. századra 5, a XVIII.-ra 85, a XIX.-re 60 publikáció vonatkozik. E szerint historiánk két utóbbi száz évét igyekszik megvilágítani; ebben is főleg *Agh* István (38 okl.), *Lázár* István (49 okl.) és *Körmöczy* János (21 okl.) korát. A könyv értékét nagyban emelte volna, ha az oklevelek vázlatos feldolgozását is kaptuk volna. Eléggé nem hibáztatható az a rideg publikálásmód, melyet dr. *Veress* Endre kezd meghonosítani irodalmunkban s melyet *Biás* kiadványa is követett. — Tulajdonképpen publikáció pl. a *Szilágyi* Sándor-féle Erdélyi Országgyűlési Emlékek is, mégis az adatok vázlatos tartalmi csoportosítása, mi minden periodust megnyit, a magyar történetírás egyik legbecesebb dolgozata. Sajnálattal kell fölemlitnünk azt is, hogy az előfizetési felhívásban jelzett egyháztörténeti repertoriumot kiadó mellőzte. Pedig *Kelemen* Lajos e munkája — volt alkalmam kéziratban látni — az Adattár becsét sokkal növelte

volna. Némi pótlásul kaptuk ehelyett Kelemen Bevezetését. E megnyitó fejezet az Adattár tüzetes ismertetését nyújtja, miután előbb szakszerű utmutatást ad az elvégzendő levéltári kutatások módjáról, irányáról, stb.

Mindent összefoglalva, Biás István dicséretes munkát végzett az Unitárius Egyháztörténeti Adatok összegyűjtésével és kiadásával; Kelemen Lajos az adatok pontos közlésének revideálásával. E munka folytatását érdeklődéssel várjuk. *Dr. Borbély I.*

Új könyvek.

Dávid Ferencz. Születésének négyszázados emlékünnepeére kiadja a Magyarországi Unitárius Egyház. Irtta *Dr. Kiss* Ernő. 93. l. Kolozsvár. Pályadíjt nyert munka, mely épp most jelent meg a Dávid F. ünnepély alkalmából. Megjelenését előre is jelezzük és ismertetést következőleg adni fogunk arról. Ára: 2 kor.

Déva vára. Irtta *Szabó* Imre. Kiadja a „Hunyadmegyei tört. és rég. társulat“ 28. l. Déva 1910. Déva várának története 11 fénynyomattal, mely röviden, szabatosan irt tájékoztatást nyújt a hitújítás történetében is szerepet játszott dévai várról. Ára 1 kor.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az angol unitariusok idei közgyűlésén, melyet *Harrison* I. elnöklete alatt Londonban tartottak, Tarrant W. G. lelkész az unitarismus történetéről és jelentőségéről olvasott föl. Az unitarismus történetét Angliában, Tarrant három név körül csoportosítja. E nevek: a Socinus Faustusé (1604.), a Locke Jánosé (1704), kit méltán neveznek kora Socinusának és a Priestley-é (1804), ki Birminghamból republikanus eszméiért kiűzve, Amerikába menekült és elhittette az unitarius tan magvait, melyek, a mint mondani szokták, a szűz talajban gazdag aratást hoztak, oly kitünő emberekben, mint Channing Ellery Vilmos, Parker Tivadar és Emerson. — Copeland Bowie titkár a közgyűlés előtt az ausztraliai, canadai és indiai unitarius mozgalmakat ismertette, melyek kilátásokkal teljesek.

A modern catholicismus Németországon is mind több követőt számlál és a pápa egymásután adja ki ellenök excommunicationioit. Közelebb Schnitzer müncheni tanárt átkozta ki modernismu-